

Werkkaart

Cultuursensitieve diagnostiek

Ondersteunend aan de processen van diagnostiek en monitoring worden vaak instrumenten ingezet. Over de validiteit ervan bij toepassing bij mensen met een migratieachtergrond en/of laaggeletterden is vaak nog (te) weinig bekend. Een cultuursensitieve benadering is nodig om diagnostiek en monitoring op een juiste manier aan te pakken. Deze werkkaart ondersteunt de professional bij een cultuursensitieve benadering van de patiënt.

Opvattingen over wat een psychische stoornis is, variëren per cultuur en tijdsgewricht. Verschijnselen als verwardheid, somberheid en angst komen overal ter wereld voor, maar worden niet overal geduid als (psychische) stoornissen. Ook binnen culturen veranderen ziekte-definities voortdurend. Denk bijvoorbeeld aan ideeën over wanen, homoseksualiteit en druggebruik. Psychodiagnostische instrumenten gaan uit van tijdsgebonden cultuurspecifieke ziekteconcepten. Daarom zijn ze niet altijd zonder meer passend.

Gezamenlijk kader en persoonlijk verhaal

Een eerste stap in de relatie tussen professional, patiënt en naasten is het verkennen van het referentiekader van de ander. Dat is voorwaardelijk om te komen tot gedeelde visie op de klachten, de zorgvraag en de aanpak. Het persoonlijke verhaal geeft inzicht in de migratiegeschiedenis en (groot)familierelaties, in de wijze waarop ziekte beleefd en geïnterpreteerd wordt en op mogelijke bevorderende of belemmerende factoren van het herstel van de patiënt.

De onzekerheid over bijvoorbeeld verblijfsstatus, ervaringen met uitsluiting en discriminatie of het gescheiden leven van partner en kinderen, evenals de verbondenheid met de familie en hun gemeenschap kunnen specifieke aandacht behoeven. Dit soort onderwerpen kunnen overigens ook verklarend zijn voor problemen of oplossingen van patiënten.

Ten slotte geeft het inzicht in de bekendheid van de patiënt met psychologische testen, kennis van de Nederlandse taal en wijze van communiceren.

Ondersteunende instrumenten

Gebruik je ondersteunende instrumenten voor diagnostiek en monitoring? Beoordeel vooraf en tijdens het diagnostisch proces de bruikbaarheid ervan. Cultuurvrije instrumenten bestaan niet,

maar sommige instrumenten zijn beter toepasbaar bij diverse culturele groepen. Kortom: aandacht voor culturele factoren is in elke stap in elk psychodiagnostisch proces belangrijk.

Cultural Formulation Interview (CFI)

Neem het Cultural Formulation Interview (CFI) af als integraal onderdeel van de intake. Zo komen ideeën over de klachten en de behandeling daarvan aan bod. Sommige patiënten hebben opvattingen die het volgen van een standaard ggz-behandeling kunnen belemmeren (uit angst voor gek te worden versleten en schaamte de vuile was te moeten buiten hangen).

Psychodiagnostische tests

Psychodiagnostische test afnemen bij een patiënt met een migratieachtergrond stelt eisen aan zowel **het instrument, de diagnosticus als de patiënt**.

→ Het instrument

Vaak worden psychodiagnostische tests afgenomen bij patiënten met een migratieachtergrond, ook al zijn die tests niet voor deze patiënten ontwikkeld, gevalideerd of genormeerd. Wees je bewust van mogelijke vertekeningen.

Meet het instrument wat het beoogt te meten?

Het gebruik van eenzelfde instrument bij mensen met verschillende culturele achtergronden kan zorgen voor een vertekening. Zo kan iemand die de Nederlandse taal niet machtig is, slecht scoren op een Nederlandstalige rekentest, terwijl dat niks zegt over de rekenvaardigheid. Ook bij het vergelijken van scores kan vertekening optreden. Zo geven migranten uit armere landen, vaker sociaalwenselijke antwoorden.

Er zijn verschillende soorten bias:

- **Constructbias:** Het construct wordt op verschillende wijze gedefinieerd. Het construct 'psychose' wordt bijvoorbeeld niet door iedereen op gelijke wijze opgebouwd.
- **Methodebias:** De methodische aspecten van een instrument hebben invloed op de resultaten. Bijvoorbeeld de mate van testervaring, de manier van vragen en van antwoorden, maar ook de helderheid in de instructie etc.
- **Itembias:** Woorden kunnen in verschillende culturen een verschillende lading of betekenis hebben. Geeft een patiënt vreemde of onverwachte antwoorden, dan kan dat wijzen op misinterpretatie van de vraag of ongeschiktheid van het item.

Beter toepasbare instrumenten

Sommige instrumenten zijn beter toepasbaar bij verschillende culturele groepen:

- Strengths & Difficulties Questionnaire (SDQ);
- cross-culturele dementiescreening (CCD);
- DECOMET, een nonverbale intelligentietest.
- RAVEN meet cognitieve capaciteiten zonder gebruik te maken van taal. Het meet aanlegfactoren en aangeleerde vaardigheden.
- MCT capaciteitstest
- NEO-PI Persoonlijkheidsvragenlijsten
- Hopkins symptom checklist (HSCL)
- Harvard trauma questionnaire' (HTQ)
- World Health Organization Disability Assessment Schedule (WHODAS)

→ **De diagnosticus**

De diagnosticus zal het inzetten van instrumenten verantwoord moeten doen. Vorm vooraf een oordeel over de kwaliteit van een test. Daarnaast wordt de kwaliteit van interculturele diagnostiek sterk bepaald door het vermogen van de diagnosticus om goed om te gaan met problemen als gevolg van de beperkingen van de tests. Het getuigt van professionaliteit om in de rapportage naar de patiënt duidelijk te maken hoe met de culturele achtergrond van de patiënt rekening gehouden is.

→ **De patiënt**

De patiënt kan de vragen en antwoorden anders interpreteren. Vertel daarom vooraf dat jullie niet alleen resultaten, maar ook de test zelf gaan bespreken. Zo komen jullie erachter of er vertekening is opgetreden, of dat de test zelf ongeschikt is gebleken.

Ook kan meer dan gebruikelijke toelichting bij de test noodzakelijk zijn. Maatwerk draagt bij aan goede diagnostiek en evaluatie.

Zes vuistregels (Van de Vijver, 2016):

1. Sensitiviteit voor problemen is belangrijker dan een standaardaanpak.
2. Er zijn geen cultuurvrije tests, maar wel meer en minder bruikbare.
3. Het afnemen van een test stelt eisen aan zowel het instrument, de diagnosticus als de patiënt.
4. Wees alert op bronnen van vertekening.
5. Ga adequaat om met problemen als gevolg van de beperkte bruikbaarheid van tests.
6. Rapporteer hoe de culturele achtergrond van de patiënt geduid en verwerkt is.

Belangrijke links & informatie

- De generieke module diversiteit is te vinden op ggzstandaarden.nl
- Nederlands Instituut van Psychologen heeft een [themapagina](#) 'intercultureel vakmanschap'
- Informatie voor cliënten en naasten met migratie-achtergrond via [MIND Ypsilon](#)
- [De COTAN](#) kijkt naar de bruikbaarheid van tests in een interculturele context.
- De [vertaalde versie](#) van cultural formulation interview (CFI) en aanvullende modules.

Bronvermelding

Borra, R., van Dijk, R., & Verboom, R. (Red.) (2016). Cultuur en psychodiagnostiek: professioneel werken met psychodiagnostische instrumenten. Tweede herziene druk. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.